

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขา
ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
Participation of Hilltribes in Forest Resource
Conservation in Area of Nam Sod Watershed
Management Unit, Thung Chang District, Nan Province

อภิชาติ ภัทรธรรม¹ และสุรศักดิ์ อนุสรณ์²
Apichart Pattaratuma¹ and Surasak Anusorn²

ABSTRACT

Objectives of the study were to determine the socio-economic conditions and participation levels, and to compare participation levels of hilltribes with different socio-economic characteristics in forest resource conservation in area of Nam Sod Watershed Management, Thung Chang District, Nan Province. Using accidental sampling, data were collected using questionnaires to interview 172 sampled hilltribes residing in Ban Phu-Khum, Ngop sub-district, and Ban Nam-Sod Kao and Ban Nam-Sod Mai, Lae sub-district, Thung Chang district, Nan Province. F-test was used for hypothesis testing at significance level of .05.

Results of the study indicated that most of the respondents were Hmong ethnic group with average family members of 5.8 and land holding size of 30.94 rai. The average length of resettlement was 44.17 years. Their main occupation was agriculture. Their average annual household income and expenditure were 49,767.44 and 39,825.58 Baht, respectively. The level of their participation in forest resource conservation in area of Nam Sod Watershed Management Unit was high with the average score of 3.88. Moreover, participation levels of hilltribes in forest resource conservation in this watershed area significantly varied in ethnicity, number of household members and land holding size.

Keywords: hilltribes, participation, forest resource conservation, Nam Sod Watershed Management unit

¹ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Department of Forest Management, Faculty of Forestry, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

² สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรุงเทพฯ 10900

Watershed Conservation and Management Office, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, Bangkok 10900, Thailand.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม และเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ของชาวเขาที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ชาวเขา ตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 3 บ้านภูคา ตำบลงอบ ท้องที่หมู่ที่ 8 บ้านน้ำสออดเก่า และท้องที่หมู่ที่ 12 บ้านน้ำสออดใหม่ ตำบล และ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน รวมจำนวน 172 ราย โดยการสุ่มแบบบังเอิญ วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการศึกษา พบว่า ชาวเขาที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเผ่าพันธุ์ม้งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.8 คน และมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 30.94 ไร่ มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน เฉลี่ย 44.17 ปี มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้และมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 49,767.44 บาทต่อปี และ 39,825.58 บาทต่อปีตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออดอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออดแห่งนี้นี้แตกต่างกันไปตาม เผ่าพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและขนาดพื้นที่ถือครอง

คำสำคัญ: ชาวเขา, การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้, หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้นับได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่จากการเพิ่มขึ้นของประชากรใน

ปัจจุบันทำให้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายป่าที่ส่งผลทำให้ทรัพยากรป่าไม้ตกอยู่ในภาวะที่เสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากการสำรวจของกรมป่าไม้ (2544) เมื่อปี พ.ศ. 2544 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของไทย เหลืออยู่ประมาณ 107.50 ล้านไร่ (ร้อยละ 33.40 ของพื้นที่ประเทศ) พื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกมีทั้งป่าเศรษฐกิจ และป่าอนุรักษ์ต่าง ๆ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่มีความสำคัญก็ถูกบุกรุกทำลายลงเช่นกัน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องหามาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน

ในอดีตที่ผ่านมาระบบการบริหารงานราชการของไทยมีข้อจำกัดด้านอัตรากำลัง งบประมาณ และขีดความสามารถของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรป่าไม้ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะดูแล รักษาทรัพยากรป่าไม้ของชาติเอาไว้ได้ดีเท่าที่ควร รัฐจึงได้พยายามปรับปรุงระบบการบริหารงานและวิธีการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มากยิ่งขึ้น และทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ภาครัฐได้ยึดถือเป็นแนวทางหลัก คือ การส่งเสริมให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าเศรษฐกิจ รวมถึงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตรา 66 และ มาตรา 67 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550)

จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชัน สภาพพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร โดยมีพื้นที่ป่าลุ่มน้ำชั้น 1 A ถึง 5,782.33 ตารางกิโลเมตร เป็นลุ่มน้ำชั้น 1 B และเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 2, 3, 4 และลุ่มน้ำชั้น 5 รวมเป็นพื้นที่ป่าทั้งสิ้น 7,344.67 ตารางกิโลเมตร

(สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13, 2545) พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่) สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยเฉพาะในท้องที่ตำบลและและตำบลรอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าต้นน้ำ ลำธาร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่สูงชัน มีภูเขาสลับซับซ้อน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ เผ่าขมุ เผ่าถิ่น และเผ่าม้ง มีหน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด ทำหน้าที่ฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำและพัฒนาการบริหารจัดการป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนยึดหลักคนอยู่ร่วมกับป่าและสร้างจิตสำนึกชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่าไม้) รวมทั้งเข้าร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมในอดีตชาวเขาส่วนใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตในการบุกรุกทำลายป่าและทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ได้พยายามส่งเสริมให้ชาวเขาดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้น เพื่อหาแนวร่วมภาคประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาที่อาศัยอยู่ในท้องที่ตำบลและ และตำบลรอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน จะทำให้ทราบว่าการส่งเสริมให้ชาวเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ในอดีตที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ชาวเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวอยู่ในระดับใด มีปัญหา อุปสรรค และมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการบริหารจัดการเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ โดยยึดหลักคนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถ พัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในท้องที่ตำบลรอบและตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ของชาวเขาที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน

วิธีการวิจัย

มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ การสร้างแบบสัมภาษณ์ กำหนดเนื้อหาให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา และเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ข้อมูลลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาตัวอย่าง (2) ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน และ (3) ข้อมูลปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของชาวเขาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสออด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
2. การทดสอบเครื่องมือ โดยการนำแบบสัมภาษณ์จำนวน 30 ชุด ไปทดสอบ (pre-test) กับชาวเขาบ้านวังผา หมู่ที่ 7 ตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน นำผลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ ด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .8449
3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดประชากรเป็นชาวเขา ที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 3 บ้านภูคำ ตำบลรอบ จำนวน 45 ครัวเรือน ท้องที่หมู่ที่ 8 บ้านน้ำสออดเก่า ตำบลและ

จำนวน 90 ครัวเรือน และที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 12 บ้านน้ำสอโคใหม่ ตำบลและ จำนวน 70 ครัวเรือน รวมจำนวนทั้งสิ้น 205 ครัวเรือน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างชาวเขา เท่ากับ 172 ราย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ชาวเขากลุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านเป้าหมายที่ศึกษาจำนวน 3 หมู่บ้าน ให้ครบตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้ วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ไม่มีการเจาะจงชาวเขารายหนึ่ง รายใดเป็นการเฉพาะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ย (2) การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสอ อำเภอกู่ช้าง จังหวัดน่าน ว่าแตกต่างกันไปตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมหรือไม่ ใช้สถิติ F-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05 ($\alpha = .05$)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. ชาวเขาที่ทำการศึกษาคือเผ่าพันธุ์ม้งมากที่สุด (42.4%) มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.80 คน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้และรายจ่ายรวมของครัวเรือน 49,767.44 บาทต่อปี และ 39,825.58 บาทต่อปีตามลำดับ มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 44.17 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 30.94 ไร่ เกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและชาวเขาที่ทำการศึกษาค้นใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรม (ตารางที่ 1)

2. ระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสอ อำเภอกู่ช้าง จังหวัดน่าน อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 จำแนกระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น

รายด้านได้ ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 (2) การมีส่วนร่วมวางแผนงานอยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 (ตารางที่ 2)

3. ระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกันไปตามตัวแปรต่อไปนี้ เผ่าพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และขนาดพื้นที่ถือครอง (ตารางที่ 3) การแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสอ อำเภอกู่ช้าง จังหวัดน่าน ได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ เผ่าพันธุ์ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน และขนาดพื้นที่ถือครอง แต่ละตัวแปรได้จำแนกจำนวนกลุ่มของตัวแปรออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 1

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ แตกต่างกันไปตามเผ่าพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและพื้นที่ถือครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อธิบายได้ว่า (1) ชาวเขาแต่ละเผ่าพันธุ์ มีวิถีชีวิต ประเพณี และมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน (2) การที่ครอบครัวของชาวเขากลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากย่อมสามารถที่จะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้นตามไปด้วย (3) ขนาดพื้นที่ถือครองและมีพื้นที่มีขนาดใหญ่เกิน 10 ไร่และอาชีพหลักของชาวเขาคือเกษตรกรรม ร้อยละ 91.86 เข้าร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเขาตะหนักคือว่าการอนุรักษ์ป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารช่วยให้มีน้ำอุปโภคและบริโภคตลอดจนน้ำจำเป็นแก่การเพาะปลูกตามวิถีชีวิต ประเพณี ความคุ้นเคยดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานในอดีต

ตารางที่ 1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขากลุ่มตัวอย่าง

(n = 172)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เผ่าพันธุ์			
ขมุ	58	33.72	
ถิ่น	41	23.84	
ม้ง	73	42.44	
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียนหนังสือ	28	16.28	
ประถมศึกษาตอนต้น	70	40.71	
ประถมศึกษาตอนปลาย	60	34.88	
มัธยมศึกษาตอนต้น - ปริญญาตรี	14	8.13	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน			เฉลี่ย = 5.80 คน
1 - 2 คน	9	5.23	S.D.=2.77
3 - 4 คน	57	33.14	มากที่สุด = 15 คน
5 - 6 คน	55	31.98	น้อยที่สุด = 1 คน
มากกว่า 6 คน	51	29.65	
อาชีพหลัก			
เกษตรกรรม	158	91.86	
เก็บหาของป่า	1	0.58	
รับจ้างทั่วไป	9	5.23	
ค้าขาย	4	2.33	
รายได้ของครัวเรือนต่อปี			เฉลี่ย = 49,767.44 บาท
25,000 - 44,000 บาท	83	48.25	S.D. = 16,049.76
44,001 - 63,000 บาท	64	37.21	มากที่สุด = 120,000 บาท
63,001 - 82,000 บาท	19	11.05	น้อยที่สุด = 25,000 บาท
82,001 - 101,000 บาท	5	2.91	
101,001 - 120,000 บาท	1	0.58	
รายจ่ายของครัวเรือนต่อปี			เฉลี่ย = 39,825.58 บาท
20,000 - 32,000 บาท	70	40.70	S.D. = 13,005.55
32,001 - 44,000 บาท	42	24.41	มากที่สุด = 80,000 บาท
44,001 - 56,000 บาท	41	23.84	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
56,001 - 68,000 บาท	12	6.98	
68,001 - 80,000 บาท	7	4.07	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(n = 172)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน			เฉลี่ย = 44.17
น้อยกว่า 40 ปี	58	33.72	S.D. = 11.13
40 - 49 ปี	71	41.28	มากที่สุด = 80 ปี
มากกว่า 49 ปี	43	25.00	น้อยที่สุด = 16 ปี
ขนาดพื้นที่ถือครอง			เฉลี่ย = 30.94 ไร่
ไม่เกิน 10 ไร่	10	5.82	S.D. = 12.73
11 - 20 ไร่	24	13.95	มากที่สุด = 105 ไร่
21 - 30 ไร่	57	33.14	น้อยที่สุด = 2 ไร่
31 - 40 ไร่	57	33.14	
มากกว่า 40 ไร่	24	13.95	
การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม			
ไม่เป็น	1	0.58	
เป็น	171	99.42	
กลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก			มีชาวเขาตัวอย่าง
กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	167	97.09	171 คน เป็นสมาชิกกลุ่ม
กลุ่มป่าชุมชน	137	79.65	มากกว่า 1 กลุ่ม
กลุ่มอนุรักษ์สัตว์ป่า	129	75.00	เฉลี่ย = 5.24 กลุ่ม
กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร	20	11.63	
กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ	165	95.93	
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	154	89.53	
กลุ่มสงเคราะห์ชาวเขา	130	75.58	
การได้รับการฝึกอบรม			
ไม่เคย	3	1.74	
เคย	169	98.26	
หลักสูตรที่เคยได้รับการฝึกอบรม			มีชาวเขาตัวอย่าง
ป่าชุมชน	164	95.35	168 คน เคยฝึกอบรม
การป้องกันและดับไฟป่า	163	94.77	มากกว่า 1 หลักสูตร
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	144	83.72	เฉลี่ย = 3.53 หลักสูตร
การส่งเสริมนอกราชการเกษตร	66	38.37	
การเพาะชำกล้าไม้	30	17.44	
การปลูกป่าเศรษฐกิจ	26	15.12	
การอนุรักษ์พืชสมุนไพร	14	8.14	

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสอศอด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

รูปแบบหรือลักษณะการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม ¹
การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา	3.86	0.59	สูง
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน	4.26	0.65	สูงมาก
การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน	3.42	0.66	สูง
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผล	3.99	0.49	สูง
รวม	3.88	0.60	สูง

¹ ระดับการมีส่วนร่วม : 1.00 - 1.80 = ระดับต่ำมาก
 1.81 - 2.60 = ระดับต่ำ
 2.61 - 3.40 = ระดับปานกลาง
 3.41 - 4.20 = ระดับสูง
 4.21 - 5.00 = ระดับสูงมาก

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการ ต้นน้ำน้ำสอศอด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ของชาวเขาที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน

ตัวแปรอิสระ	F	p
เผ่าพันธุ์	90.821	< 0.001
ระดับการศึกษา	0.121	0.886
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	10.742	< 0.001
รายได้ของครัวเรือน	0.736	0.569
ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	2.000	0.260
ขนาดพื้นที่ถือครอง	3.951	0.004

* p < .05

ข้อเสนอแนะ

1. การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่แห่งนี้ แตกต่างกันไปตามเผ่าพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และขนาดพื้นที่ถือครอง ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวเขาเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมให้มีระดับสูงสุด หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสอศอด อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน จึงควรพิจารณาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้ของชาวเขาในพื้นที่มาใช้ประกอบการพิจารณากิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วม

ร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่แห่งนี้ให้สอดคล้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวเพื่อให้มีระดับสูงสุดได้ต่อไป

2. การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแม้ว่าอยู่ในระดับสูงแต่ก็จัดได้ว่าอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามประเมินผลอยู่ในระดับเดียวกันกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทั้งสามด้านยังคงสามารถยกระดับขึ้นไปอีกได้ ดัง

นั้นหน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสวดและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาในด้านต่างๆดังกล่าว คู่ขนานกันไป เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การกระตุ้นให้ชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการจะเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Strategy for building sense of ownership) ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความคงทนยั่งยืนกว่าการกระทำตามนโยบายของภาครัฐ

3. จากการที่ชาวเขาในพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่ และมีจำนวนครัวเรือนอยู่มากพอสมควร ซึ่งในอนาคตย่อมที่จะมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสวด และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจึงควรประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงและสร้างรายได้ให้กับชาวเขาอย่างเพียงพอ เพื่อเป็นการป้องกัน มิให้มีการบุกรุกขยายพื้นที่อยู่อาศัยและทำกินในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. 2544. *สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย 2543*. ส่วนศูนย์ข้อมูลกลาง สำนักสารสนเทศ, กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2550. *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่). 2545. *ข้อมูลพื้นที่ลุ่มน้ำในท้องที่จังหวัดน่าน*. ส่วนจัดการต้นน้ำ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่), แพร่. (อัครสำเนา)
- Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. 1970. "Determining Sample Size for Research Activities." *Educational and Psychological Measurement*, 30: 607-610.